

VIZDÁK KAMILLA

Révész István tábori püspök, mint Dunakeszi plébánosa

1. rész

I. Bevezetés

Dolgozatom témájának Révész István életét és munkásságát választottam. Anyai ágról rokonságban állok a néhai dunakeszi plébánossal. Nagypám gyermekkorom óta meséli nekem büszkén a történeteket róla, noha személyesen már ő sem ismerhette. Továbbá fontos számomra a gyökér, így a család és az Egyház tanítása, a hit és a katolikus szellem, melyben nevelkedtem.

A dolgozatban bemutatom Révész István pályáját a kezdetektől egészen a Kecskemétre való áthelyezésig. Munkám során leginkább az egyszerű, mégis magával ragadó ember tevékenységét emelem majd ki – helyenként elég szubjektíven –, aki nemcsak papként, hanem politikusként is nyáját szolgálta, nem riadva vissza a támadásoktól. Munkámban külön tárgyalom Révész István egyházi, illetve politikai tevékenységét, olykor felülírva a kronológiát. Közelebről szeretném láttatni azt az embert, aki Istennek fogadott örök hűséget, és folytatta azt a munkát, amit Krisztus elkezdett.¹

Révész István

1 Emlékkönyv Révész István prelátus, plébános kecskeméti lelkipásztori működésének 20 éves jubileumára. Kecskeméti Római Katolikus Egyháztanács. Kecskemét, 1926. 6. (Továbbiakban: Emlékkönyv.)

II. Révész István ifjúsága és pályájának kezdete

Révész István Vácon, a Hattyú utca 42-ben született 1862. november 12-én, épp 150 éve. Szülei egyszerű, szegény földműves emberek voltak. Apja, Révész József 1871-ben sajnos örökre magára hagyta a családot, így anyja, Viszkocs Anna tervei megsemmisülni látszottak. Viszkocs Anna vágya nem kevesebb volt, minthogy fiát középiskolába küldje, és annak elvégzése után az a papi pályára léphessen. Azonban kereste a mindennapi megélhetéshez is csekély volt, ahhoz pedig, hogy fiát taníttassa szinte semmi.²

Révész elkezdte az elemi iskola V. osztályát, ahol kitűnően teljesített, de sajnos anyagi eszközök híján ez is kevés volt a gimnáziumi beiratkozáshoz. Édesanyja elvesztette minden reményét, de Sípos István kereskedő felkarolta, és anyagilag támogatta az ifjú árvát, aki így elkezdhetette magasabb szintű tanulmányait a váci piarista gimnáziumban. Révész megkapott minden támogatást, ráadásul szorgalmának köszönhetően ösztöndíjban is részesült. Ehhez még az is hozzátartozott, hogy az iskolában felszolgálóként teljes ellátást kapott, sőt instruktorként a nyári szünetüket itthon töltő Degré-fivéreknek oktatta, így ezekkel a tevékenységeivel nagyban hozzájárult anyja anyagi gondjainak enyhítéséhez.³

A gimnáziumot nyolc helyett hét év alatt végezte el, melynek utolsó évét Kassán, a premontrei főgimnáziumban abszolválta, és itt tett érettségi vizsgát is.^{4,5} Vágya az volt, hogy teológia tanár lesz, melynek feltétele, hogy egyetemre járjon. Tanulhatott volna Rómában, Innsbruckban, Bécsben vagy valamelyik budapesti egyetemen is, de gyenge szervezete,⁶ és a bizonyítványba becsúszó egy elégséges és két jó jegy nem tette lehetővé a nagy egyetemre való bejutást. Rózsahegy Gyula, későbbi váci kanonok vigasztként a következőket mondta a csalódott kispapnak: „Jegyezze meg magának, hogy jobb egy élő számára, mint egy döglött oroszlán!”⁷ A tehetsége így sem vesztett kárba, mert a váci szeminárium is lehetőséget biztosított a kibontakozásra. Szorgalom és tettvágy hajtotta őt a szemináriumi évek alatt: a Pázmány-egyletben szavalataival, költeményeivel pályadíjat nyert,⁸ sőt az Egylet által kiadott „Szemelvények” című könyvben ezek a versek meg is jelentek. IV. éves szeminarista volt, mikor főduktorrá (kispapok képviselője) nevezték ki előljárói.

III. A papi hivatás kezdete és a főtí káplánság

Révész gyermekkorától fogva tudatosan készült az egyházi pályára. Barátjával, Trummer Ferencsel – kihez később *Egy gyermekpajtásomnak*⁹ című versét írta – többször készítet-

2 Emlékkönyv. 9.

3 Tragor Ignác: *Váci bölcsők, váci koporsók. A Váci Múzeum-Egyesület ünnepi közgyűléseim elhangzott emlékbeszédek.* Váci Múzeum-Egyesület. Vác, 1938. 145.

4 Emlékkönyv. 10.

5 Tragor Ignác szerint az érettségi vizsgát már az új váci főgimnáziumban tette le.

6 Emlékkönyv. 10.

7 Uo. 10.

8 Tragor Ignác: *i. m.* 146.

9 Révész István: *Tavas az őszben.* Versek. Kecskemét. 54.

tek miseruhát, majd „eljátszották” a szertartást. Révész feladata ministrálás volt.¹⁰

Schuszter Konstantin váci megyéspüspök a teológiát kitűnő eredménnyel végző novíciust pappá szentelte 1885. július 18-án. Az újmisést a püspök Fóttra küldte káplánnak, ahol másfél évig „szolgált”. Fót nem túl jelentős község, de egyvalami mégis kiemeli a többi község közül. Ez a település a Károlyi-család ősi berke, ahol megtalálható a grófok gyönyörű kastélya, parkja és a család mecénásságát mutató világhírű templom.¹¹ Révész sokat vendégeskedett náluk, mindig jó kapcsolatot ápoltak. Nagyon megszerette Fótot, így amikor megbízták a dunakeszi plébánia ügyeinek intézésével és vezetésével, folyton kérte visszahelyezését a faluba, de ezt püspöke nem tette lehetővé, így maradt új helyén.¹²

IV. Révész István tevékenysége

IV.1. Adminisztrátor, majd plébános

1887-ben Neszveda István püspöki helynök megbízta Révészt a dunakeszi plébánia adminisztrációs feladataival. Az ifjú pap rövid idő alatt megnyerte magának a hívők seregét, így amikor Schuszter Konstantin (1886-1899) megyéspüspök Tragor Antalt nevezte ki Dunakeszi plébánosának a hívők „elüldözték” a jelöltet, és Révészt követelték a helyébe. Levelet is írtak Schuszter püspök úrnak, melyben ezek a sorok olvashatók: „Lelkiünk üdvének szent vallásunk tanai fáradhatlan terjesztése által való ezen előmozdításáért osztatlan szeretetünk, őszinte tisztelőnk és köteles hálánk Tisztelendő Révész István helyettes lelkész urat illeti meg, kinek gondos vezetése alatt a hitélet községünkben régen tapasztalt öröndetes virulásnak indult.”¹³ A kérelmet több mint kétszáz hívő alá is írta.¹⁴ Schuszter püspök látva a rajongást és ragaszkodást, eleget tett a közösség akaratának: „Ott hagyom a ti papokat, kiről bár azt mondják, hogy nagyon fiatal, de ez olyan baj, amelyen minden nap segít az idő!”¹⁵ Tehát 1888-ban Révész letette a plébánosi vizsgát, és elfoglalta helyét december 2-án a Dunakeszi plébánián.¹⁶ Az új lelképásztor püspökének írt levelében a következőket írja: „Nem ígérek papi fedhetlen életet, nem ígérek hívek vezetésében gondos ügybuzgóságot, hiszen ez mind csak kötelesség, melylyel tartozom hivatásomnak, melyre az isteni gondviselés meghívott, most csak kegyelmes Atyám támogatásáért esedezem új állásom kezdetén, ki maradok a nagyméltóságú Püspök Úr és kegyelmes Atyámnak.”¹⁷ E sorokat olvasva világosan látható az a lelkiismeretesség, alázat, mely egész életét jellemezte. Ezzel a kinevezéssel kezdődött meg az a majd két évtizedes munka, melynek kiemelkedő szerepével mind a mai napig találkozunk, ha megkérdezzük egy Dunakeszin élő embert.

Plébánosi feladatait mindvégig odaadóan hajtotta végre, sohasem visszakozott, a hívőkért tett mindent. Szónoki tehetségét és műveltségét gyakran megcsillogtatta, mindenféle társaságban, minden emberrel szót értett, hiszen alázatos, intelligens ember volt. Ugyanakkor ellenségei és irigyei is akadtak. Egy levelében egy ismeretlen éjjeli látogatójáról ír püspökének. A „gonosztevő kéz” a szakácsnőjét legyilkolta,

aki ezután élet-halál között lebegett (nem derült ki mi lett a sorsa), édesanyját és őt halálosan megrémítette. A szörnyű esemény után a plébános elbizonytalanodott, hogy maradjon-e egyáltalán hívei mellett, kitéve anyját és önmagát hasonló izgalmaknak.¹⁸

1888-ban a parasztnak minden parlagon lévő földet megműveltek, így találták meg az urnatemetőt, vagyis a Kopolya-tetőn lévő bronzkori temetőt, ahol Révész is aktívan kivette részét a munkából. Régészt hívtak, hogy az emléktárgyakat megmenthessék. Az itt talált leletekből Vácon az értéktárban találhatunk néhányat.¹⁹

Lelkipásztori működését a lelkek gondozásával kezdte, így 1890-ben megalakította a Jézus Szíve Társulatot. A társulat népszerűségét nagyon jól példázza az, hogy már az első évben 400 tagot számlált.²⁰ Ugyanebben az évben szörnyű árvíz volt, ami tönkretette a terményeket.

Plébánosi pályája mégsem indult olyan fényesen, ha a magánéletét tekintjük. Alighogy elfoglalta új helyét szomorú esemény következett be: édesanyja, aki követte őt Dunakeszire, meghalt. A parochust mélyen megviselte a tragikus esemény, egy versében így emlékezik:

*„Ha olykor öledben el-elszenderedtem,
Imádságos ajkkal virasztál felettem.
Most meg én virrasztok fájó könnyeimmel,
Pihenj jó anyácskám, fiad nem felejt el.”²¹*

A Szent Mihály-templom az 1890-es években

IV.2. A plébánia és a Szent Mihály-templom

A plébánia élete a környezetnek, templomnak, népnek, valamint a lelképásztornak Istennel és egymással való együttműködése.²² Dunakeszin a templomot és a plébánia épületét Gras-

10 Tragor Ignác: i. m. 146.

11 Emlékkönyv. 10.

12 Emlékkönyv. 12.

13 VPKL Privata Révész Stephani. 1888. okt. 2.

14 Uo. VPKL

15 Emlékkönyv. 13.

16 Tragor Ignác: i. m. 146.

17 VPKL Privata Révész Stephani. 1888. decz. 15.

18 VPKL Privata Révész Stephani. 1890. nov. 21.

19 Csoma Attila (szerk): Dunakeszi arcképcsarnok. Kőlcsey Ferenc Városi Könyvtár. Dunakeszi, 2005. 144.

20 Emlékkönyv. 13.

21 Révész István: Tavasz az őszben. Versek. Kecskemét. 49.

22 Vanyó Tihámér O. S. B.: A plébániatörténetírás módszertana. Pannonthalma, 1941. 48.

salkovich György nevéhez köthetjük, előbbit 1756. szeptember 29-én szentelték fel, utóbbit 1769-ben. A plébániát 1725-ben alapította gróf Althann Mihály Frigyes váci püspök. A Historia Domus ugyancsak 1725-től indul.²³ Ez a két épület nagyban hozzájárult a közösség lelki fejlődéséhez.²⁴ Az előbbieken már olvashattunk a felújítási munkálatokról, de részletesebben Révész plébánosi kinevezése utáni felújításokat tekintjük át.

1888. október 2-án Révész a megyéspüspök atyához fordult segítségért, hogy a plébánia épületét felújíthassa, mert ahogyan levelében írja, a tető annyira megrongálódott, hogy zuhog be az eső, így a terményeket nem tudja hová elraktározni, és a falak is düledeznek. Tehát nagyon fontos a mielőbbi javítások megkezdése. Írja még, hogy az ablakok is rosszak, és a kályhára is áldozni kell, ha fűteni akar majd a télen.²⁵

A plébánia épülete 1900 körül

1891-ben a Magyar Lovaregylet lett a templom kegyura. 1892-ben Révész a közösség adományaiból és Schusztér püspök jóváhagyásával és (anyagi) támogatásával, valamint a Magyar Lovaregylet segítségével rendbe hozatta a templom tetőzetét, valamint lecseréltette a templom régi, kopott, gömb alakú tornyát egy egyszerű, csúcsos formájúra.²⁶ Újraöntötték a megrepedt harangot, és annak faállványzatát vasra cserélték.²⁷ Ugyanebben az évben került sor az új orgona építésére is. A plébános Schusztér püspöknek írt másik alázatos levelében olvashatunk az orgonával kapcsolatos dolgokról. „Esedezem kegyelmes Püspök Atyámhoz ezen kérelmem meghallgatásáért, mert most is orgona nélkül vagyunk kénytelenek az isteni tiszteletet az áhítat nem csekély csökkenésére végezni.”²⁸ Az új orgonát a híres Rieger orgonagyárban készítették, mert a hazai gyárak kínálata alkalmatlan volt. Révész kéri a püspök urat, hogy az összegyűlt pénzen felül a hiányzó összeget a Szent Mihály öregtemplom pénztárából fedezhesse.²⁹ Az orgona javítására adakozott Bálintffy Pál alagi bíró, Mihalik János miniszteri tanácsos, Bazsanth Vince kántortanító és maga a lelképásztor is. Az öregtemplom renoválása után már csak a kereszt toronyra való felszerelése, illetve annak megáldása volt hátra.³⁰

23 Varga Lajos: *A Váci Egyházmegye történeti földrajza*. Vác, 1997. 212.

24 Csoma Attila: *A római kortól napjainkig. Mozaikok Dunakeszi történelméből*. Dunakeszi, 2008. 40.

25 VPKL Acta Parochiarum Dunakeszi I. 1888

26 VPKL Acta Par. Dunakeszi I. 1892

27 Uo. 66.

28 VPKL Acta Par. Dunakeszi I. 1892

29 VPKL Acta Par. Dunakeszi I. 1892. aug. 20.

30 Csoma Attila: *A római kortól napjainkig. Mozaikok Dunakeszi történelméből*. Dunakeszi, 2008. 66.

Több levelében olvashatunk adományokról, melyeket a templom, a plébánia vagy egyéb egyházi célokra adott Schusztér püspök, kinek Révész mindig hálás volt, és alázatos szavakkal mindért köszönetet mondott. 1897-ben mozgalom indult egy új templom felépítésére, hiszen a gyarapodó nyáj már nem mindig fért be a kicsinyke templomba.

1902-ben gróf Csáky Károly Emmánuel váci megyéspüspök Dunakeszire látogatott, ahol megtekintette a Szent Mihály templomot, mely miatt szomorúságát fejezte ki, hiszen a hívősereg egy ilyen kis templomban szűkölködik, de reméli, hogy ez hamarosan változni fog. A püspökatyá megtekintette még az iskolákat, ahol a tanulókkal is beszélgetett egy keveset.³¹

1904-ben a lelképásztor elhatározta, hogy újfent gyűjtést kezdeményez, hozzá is látott ezt megszervezni, hogy a befolyt összeget egy új, tágasabb templom felépítésére fordítsák. Megnyerte özvegy gróf Almásy Kálmánét, özvegy gróf Hunyadi Imrénét, gróf Eszterházy Ferencné és Dreher Jenőné, akik adományokkal is hozzájárultak az üggyhez.³² A gyűjtés megkezdése után hamarosan már a tervrajzokat is elkezdték rajzolni.³³ Szépen gyűltek az adományok, melyek több helyről érkeztek be, ami egy szélhámosnak gonosz ötletet adott. A csaló reverendába öltözött és házalni kezdett, hogy a dunakeszi új templom javára gyűjtsön. Pestről hallotta a hírt Révész, aki rögtön feljelentést tett a rendőrségen, ahol rögtön meg is indították a vizsgálatot.³⁴

IV.3. Hitelszövetkezet létrehozása

A tenni akarás jelleméből fakadt a 26 éves plébánosnak, így nem csodálkozhatunk azon, hogy kivívta hívői elismerését. Ő volt az, aki összefogta az embereket az 1889-es jégverés után, hogy a csődöt elkerüljék. Ennek érdekében a gróf Károlyi-család segítségét kérte, akikkel közösen létre hozott egy hitelszövetkezetet, melynek segítségével a gazdák át tudták vészelni a nehéz időszakot.³⁵ Révész saját maga is kölcsönadott 1200 forintot³⁶ a szövetkezetnek, melynek majdnem mindenki tagja lett, hiszen kedvező hitelekhez jutottak. A „hitelintézet” később is fennmaradt, de akkor már a fejlődést, fejlesztéseket segítette, és a lakosság bátran fordulhatott hozzá.³⁷

IV.4. A környék legmodernebb iskolája

Dunakeszin Révész István érkezése előtt is működött az úgynevezett „vaskó iskola”, mely egyetlen helyiségből állt. Két fontos nevet kell megemlítenünk a régi iskola életéből Révész mellett, az egyik Gogolák György, a másik Bazsanth Vince. Gogolák 1770-től iskolamester volt és körülbelül kilencven gyereket tanított, fiúkat és lányokat egyaránt. A tanulók megtanultak írni-olvasni magyarul és latinul, és hallgattak hittant is, mivel Gogolák kántor is volt. Az iskola Gogolák idején is katolikus, és ez így is maradt mind a mai napig.³⁸ Bazsanth Vince kántortanító az, aki a régi és az új intézménynek nyugdíjazásáig meghatározó személyiségként dolgozott. A tanításon kívül a község gyarapításáért is

31 Okovay János (szerk.): *Váci Közlöny*. XXIV (1902) 18. szám. 4.

32 Koncz József (szerk.): *Váci Közlöny*. XXVI (1904) 15. szám. 4.

33 Koncz József (szerk.): *Váci Közlöny*. XXVI (1904) 17. szám. 4.

34 Koncz József (szerk.): *Váci Közlöny*. XXVI (1904) 21. szám. 5.

35 Uo. 58.

36 *Emlékkönyv*. 15.

37 Csoma Attila: *A római kortól napjainkig. Mozaikok Dunakeszi történelméből*. Dunakeszi, 2008. 58.

38 Uo. 42-43.

rendkívül sokat tett, később utcát is elneveztek róla.³⁹

Révész szívügye volt egész élete során az iskola és a gyerekek, főként a parasztyermekek sorsa – valószínű ez származásából is adódik. A plébános elismert szerepe a községen belül kihatott az iskolai életre is, hiszen iskolaszéki elnök lett az általa alapított intézményben.

Az akkoriban működő katolikus iskola borzasztó állapotban volt, így kötelességének érezte, hogy újat építsen a helyébe. Ugyanis a két tantermes, szalmafedelű, rossz állapotú kis épületben kétszáz gyermek nyomorgott. Amint elhatározta a lelkipásztor, hogy újat építtet, rögtön akadályba ütközött. A helyi szabadkőműves irányzat képviselői ellenezték egy katolikus iskola alapítását, de Révész nem inogott meg, és keresztülvitte akarát.⁴⁰ Javaslataira felszámolták a temetőt, majd felparcellázták és egy nagy területet ebből az iskolának juttattak, amely így egyházi területen épülhetett fel. A hívek adományokkal, az iskolaszék 1200 koronával (melyet hat százalékos kölcsönre vettek fel a kegyes alapokból) járult hozzá az építkezéshez, ami meg is kezdődött 1893-ban. Négy év alatt elkészült a környék, sőt Pest vármegye legmodernebb, legfelszereltebb, új négy tantermes, földszintes iskolája.⁴¹ A befolyt összeg arra is elegendő volt, hogy az iskola mellé építsenek egy hivatalsegédi lakást is, melyet Brezina Bennó helyi építőmester tervei alapján építettek fel. Az udvar és a játszótér fásításáról a Magyar Lovaregylet gondoskodott, Molnár Gyula, lovaregyleti felügyelő jóvoltából.

A katolikus elemi iskola (ma Szent István Ált. Isk.) 1900-körül

A Váci Közlönyben is megjelent több cikk az új iskoláról, melyekben beszámolnak arról is, hogy a tervező, illetve a műépítész mérnökök lemondtak a tiszteletdíjról, ezzel téve tanúbizonyságot áldozatkészségükről.⁴² Egy másik cikk számol be

a belső berendezésekre adott pénzekekről,⁴³ egy harmadik cikk részletesen tárgyalja az 1896. október 24-i felszentelési ünnepség menetét. A szentelést Csávolszky József egyházmegyei főtanfelügyelő, kanonok végezte, aki beszédében hivatkozott a vallásos nevelés fontosságára. Csávolszky után a plébános köszönte meg a sok fáradozást és áldozatot.⁴⁴ Ez az iskola mára már emelettel is rendelkezik, és a Szent István Általános Iskola nevet viseli.⁴⁵

IV.5. Katolikus Kör

A Katolikus Kör létrehozásával (1905) Révész nagyot alkotott, és vezető pozícióba is került nyája körében. Minden társadalmi rétegből jártak ide (főként) férfiak, persze külön-külön időpontokban. Hétköznapokon az értelmiség, hétvégeken a földművelők és iparosok. A Katolikus Kör épületének felépítése lehetővé tette, hogy a plébános a templomon és az iskolán kívül is részt vegyen hívei életében, és hatást gyakoroljon rájuk. Az építkezéshez a templomalapból kapott 8000 Koronás kamatmentes kölcsönt nyolc éves futamidőre. Az épület egy modern, több kisebb helyiséggel és egy nagy teremmel rendelkezett, ahová később egy színpadot is beszereltek. A színpad jó szolgálatot tett, és elősegítette a katolikus kultúra fejlődését, hiszen így látványosabb volt egy-egy előadás, színdarab vagy egy egyszerű versmondás is. A Katolikus Kör épülete adott helyet az akkor még nem létező kultúrház rendezvényeinek is. A Körben megvitatták a község mindennapi dolgait, döntéseket hoztak, és nem utolsósorban lelki „táplálékot” jelentett az oda járóknak.⁴⁶

1906. január 21-én tartották meg az első közgyűlést, melynek témája a költségvetés és az igazgatósági tagok helyzete. A Katolikus Kör alig egy éve működött, mégis 1818 Korona bevétele volt, kiadása pedig csak 1044 Koronát tett ki. A gyűlésen a költségvetést jóváhagyták, az igazgatósági tagokat a helyükön hagyták, így maradt Révész a Katolikus Kör elnöke. A szervezet, hogy tovább gyarapítsa pénztárát különböző színdarabokat adott elő diákok közreműködésével vagy tartott felolvasóesteket, szintén ebből a célból. Január 27-én Révész is kiállt a színpadra, ahol elszavalta két saját költeményét. A „Mért szeretlek”⁴⁷ és az „Az én vétkem...”⁴⁸ elszavalása után a költő-plébános szünni nem akaró tapsot kapott. A Kör, látva az előadások, felolvasások és egyéb rendezvények sikereit, tovább folytatta ezek szervezését.⁴⁹ Az épületben ma az Eszterlánc Óvoda működik.

43 Varga Mihály (szerk.): *Váci Közlöny*. XIX (1897) 43. szám 4.

44 Varga Mihály (szerk.): *Váci Közlöny*. XIX (1897) 45. szám. 2.

45 Csoma Attila (szerk.): *Dunakeszi arcképcsarnok*. Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár. Dunakeszi, 2005. 144.

46 *Emlékkönyv*. 15-16.

47 Révész István: *Tavaszi az őszben*. Versek. Kecskemét. 50.

48 Uo. 8.

49 Koncz József (szerk.): *Váci Közlöny*. XXVIII (1906) 5. szám 4.

39 Uo. 66-67.

40 *Emlékkönyv*. 14.

41 *Emlékkönyv*. 14.

42 Varga Mihály (szerk.): *Váci Közlöny*. XIX (1897) 30. szám. 6.